

PERSPEKTIVE KATEHIZACIJE MLADEŽI KOD NAS

Josip Baloban

U V O D

U hrvatskoj teološkoj literaturi posljednjih petnaestak godina sve se više udomaćuje pojam „kateheza” kojim se pokriva sve ono što se misli pod tom specifičnom pastoralnom djelatnošću Crkve. A sve se rjeđe spominje pojam „katehizacija”.

I najnoviji dokument biskupa Jugoslavije „Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri” iz 1983. godine donosi samo pojam „kateheza”.¹ Pod tim pojmom isti dokument podrazumijeva „odgoj i obrazovanje u kršćanskoj vjeri – i to takav odgoj i takvo obrazovanje koji vjerniku omogućuju da dođe do odrasle i zrele vjere”.²

Neki drugi autori, primjerice Ž. Bezić, B. Šagi, te T. Ivančić donose oba pojma, tj. „katehizaciju” i „katehezu”. T. Ivančić govori o katehizaciji kao vrsti permanentnog rasta, odgoja i poučavanja u vjeri.³ B. Šagi govori o evangelizaciji – katehizaciji – sakramentalizaciji, pri čemu pod katehizacijom ne misli samo na odgojni postupak Crkve, a donedavna i društva, nego i na „ulaženje i rast u zajednicu Crkve”.⁴ Ž. Bezić ograničuje pojam „kateheza” na jednu uokvirenu nastavnu jedinicu vjerskog sadržaja, dok pojam „katehizacija” uzima za cjelokupan postupak „oko sustavnog

predavanja kršćanske vjere”.⁵

Autor ovog članka uzima pojam „kateheza” u smislu apostolske pobudnice „Catechesi tradendae” (vidi t. 1, bilješka 9) gdje se govori ne samo o vjerskoj permanentnoj informaciji i formaciji kršćana različitih uzrasta nego gdje se radi i o evanđeoskoj poruci koja se na organski i sustavan način predaje i svjedoči unutar Crkve i izvan nje, a kod katehiziranih postiže punoljetnost osobnog kršćanstva koja se očituje po aktivnom sudjelovanju u kršćanskoj (župnoj) zajednici i po apostolskom svjedočenju u svijetu. A pod pojmom „katehizacija” autor prije svega podrazumijeva katehezu kako je opisana u prethodnoj rečenici, ali uz to i sve okolnosti i (pred)uvjete

¹ Biskupi Jugoslavije, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri. Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze*, Zagreb, 1983, KS dokumenti 67.

² Isto, t. 24.

³ Tomislav Ivančić, *Promicanje i ostvarivanje kršćanskog iskustva u evangelizaciji odraslih*, u: *Kateheza III* (1981.), br. 3, str. 7-14, ovdje 11.

⁴ Bono Zvonimir Šagi, *Traganje za novom crkvenom praksom*, Zagreb, 1982, str. 193.

⁵ Živan Bezić, *Pastoralni rad*, Zagreb, 1983, drugo prerađeno izdanje, sv. II, str. 31.

koji prate, omogućuju, pospješuju ili onemogućuju katehezu.

Govor o katehezi, katehiziranju, katehizantima, katehetama, zatim govor o sadržajima, ciljevima nije još u strogom smislu kateheza, koja nekoga usmeno u vjeri poučava, već je okvir koji obuhvaća svu složenost procesa kateheze, pa se zato smije opisati širim pojmom, a to je „katehizacija”.

Zašto perspektive katehizacije mladeži kod nas? U članku se, naime, ne radi o djeci i o odraslima, nego o mladeži koja treba paralelno s ulazanjem u građansku punoljetnost ući i u kršćansku punoljetnost. I to ne o mladeži u bilo kojem društvu, nego u ovom jugoslavensko socijalističkom.

1. EVANGELIZACIJA I KATEHIZACIJA JESU KOMPLEMENTARNE

Da li se može govoriti o katehizaciji a da se pri tome implicite ne misli i na evangelizaciju? Što bi značio naslov: Perspektive evangelizacije mladeži kod nas? Ima li katehizacija svoju samosvojnost u odnosu na evangelizaciju?

Dva novija pokoncilnska dokumenta: „Evangelii nuntiandi” pape Pavla VI i „Catechesi tradendae” pape Ivana Pavla II. pokušala su, i to dosta uspješno, naglasiti kako međusobnu ovisnost i komplementarnost tako i distinkciju tih dvaju pojmova. Želeći izbjeći suženo gledanje evangelizacije, papa Pavao VI. definira evangelizaciju kao složen postupak koji uključuje razne elemente: „Obnovu čovječanstva, svjedočenje, izričit navještaj, pristanak srca, ulazak u zajednicu, priznanje znakova, apostolsko djelovanje.”⁶

Ako je evangelizacija višedimenzionalan proces u kojem aktivno sudjeluje svaki kršćanin tijekom svojeg života, onda bi kateheza trebala sačinjavati dio tog procesa, biti u stvari jedna od njegovih oblika odnosno etapa evangelizacije.

Idealno gledano, a što kršćanski znači optimalno i ujedno najispravnije, katehizaciji bi po sebi trebalo prethoditi općenito prih-

vaćanje Kristova evanđelja. To ujedno znači da bi katehizacija trebala polaziti od uspjele evangelizacije: naviještene i rođene vjere. Ali budući da to nije uvijek tako, kateheza se upućuje ljudima koji doduše pripadaju Crkvi, ali koji u stvari nikada nisu osobno prihvatili poruku Objave, kod kojih se nije ukorijenila osobljena vjera, po načelu slobodne odluke osobno donešena vjera. Kod tih ljudi, od kojih se velik dio regrutira iz tzv. kršćanske mladeži, teško je govoriti o nekoj teološkoj pripadnosti Crkvi ili o njihovoj teološkoj vjeri, već je moguće prije naslućivati da se radi o nekoj sociološkoj vjeri, odnosno sociološkom kršćanstvu. Samim tim može se govoriti o neuspjeloj evangelizaciji i katehizaciji. I budući da se kateheza upućuje upravo tim ljudima, ona samim tim zahvaća u domenu evangelizacije. Nerijetko kateheza mora započeti od osnovnog elementa evangelizacije, naime, od prvog navještaja vjere. Zato T. Ivančić opravdano govori o potrebnom zaokretu od katehizacije prema evangelizaciji⁷ i to u svim onim slučajevima gdje se može govoriti o neuspjeloj evangelizaciji.

Budući da k tomu svaki oblik kateheze razrađuje i druge dijelove koji spadaju na evangelizaciju,⁸ u samim se papinskim dokumentima osjeća međuovisnost između katehizacije i evangelizacije, odnosno njihovo uzajamno nadopunjavanje, ali izričito ističu da među ta dva pojma ne postoji potpuna istovjetnost.

Apostolska pobudnica „Catechesi tradendae” ne upušta se u donošenje određene definicije o katehezi, već smatra da je dostatno reći da je kateheza „vjerski odgoj djece, mladih i odraslih, koji posebno sadrži predavanja kršćanskog nauka na organski i sustavan način s ciljem da se uvedu u puninu kršćanskog života”.⁹ A prvi pokoncilski temeljni dokument biskupa Jugoslavije o obnovi religioznog odgo-

⁶ Papa Pavao VI, *Evangelii nuntiandi*. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu, Zagreb, 1976, KS dokumenti 50, t. 24.

⁷ Tomislav Ivančić (1981), str. 7. O istoj problematici vidi: Tomislav Ivančić, *Najprije evangelizacija*, u: Crkva u svijetu 12/1977, br. 2, str. 100-109.

⁸ Usp. *Opći katehetski direktorij*, Zagreb, 1972, KS dokumenti 38-39, t. 18.

ja i kateheze kod nas „Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri” gleda svaki religiozni odgoj u sklopu cjelovito shvaćenog odgoja, a samu katehezu shvaća kao kršćanski i religiozni odgoj i s njime stoji u komplementarnoj ovisnosti imajući pred sobom svestrano i skladno razvijanje čovjeka u svim njegovim dimenzijama.¹⁰

Nadalje, kateheza se u „Catechesi tradendae” gleda u sklopu cjelokupnog pastoralnog i misionarskog djelovanja Crkve i to kao pastoralna crkvena djelatnost koja se raščlanjuje na nekoliko elemenata, a koji imaju katehetski vid: a) prvi navještaj Evanđelja ili misionarska propovijed s ciljem da se navješćivanjem pobudi vjeru, b) apologetika ili traženje razloga za vjeru, c) iskustvo kršćanskog života, d) slavljenje sakramenata, e) uklapanje u crkvenu zajednicu, f) apostolsko i misionarsko svjedočenje.¹¹ Neki ovdje nabrojani elementi poklapaju se s elementima iz definicije evangelizacije. To pokazuje koliko su slične evangelizacija i katehizacija. Ali one ipak nisu istovjetne.

Pored prilično jasnog teorijskog razlučivanja između katehizacije i evangelizacije, u Crkvi se jasno zamjećuje neuspjeh i jednog i drugog pothvata. Niti se većina kršćanske mladeži postupno uklapa u crkvenu zajednicu niti ona apostolski i misionarski svjedoči (apostolski djeluje).¹² Ta dva faktora ovise o prvim elementima koji prethode kako evangelizaciji tako i katehizaciji. Naime, ukoliko netko nema nikakvog iskustva vjere, najvjerojatnije nema ni neke određene vjerničke prakse, a još manje sakramentalne prakse. Sve to izostaje jer u dotičnom pojedincu nije ni bila rođena vjera iako je bio zahvaćen spomenutim procesima. I nije čudo da obojica papa osim o evangelizaciji onih koji ne vjeruju govore o evangelizaciji Crkve, tj. o osobama koje su već postale članovima Crkve, a nisu osobno zaživjele svoju vjeru. Pape isto tako govore o katehizaciji unutar evangelizacije i nakon evangelizacije.¹³

Koji su plodovi pokoncijske katehizacije u Katoličkoj Crkvi u Jugoslaviji?

2. DISTANCIRANJE MLADIH KRŠĆANA OD CRKVE

Ne postoje doduše statistički podaci koji bi zadovoljili egzaktni i nijansiran pastoralno-sociološki uvid u trenutnu crkvenost kršćanske mladeži kod nas, ali je zato moguće usporediti i sumirati vidljiva i uz to točna opažanja kako roditelja tako i pastoralnih radnika, koja istodobno potvrđuju istu činjenicu – naime da se velik dio mladih kršćana nakon primanja sakramenta potvrde distancira od svoje župne zajednice premda ne „napušta” Crkvu za stalno. A to znači da osobno i deklarativno ne niječu svoju crkvenost, ali istodobno svode tu istu crkvenost na mogući minimum u smislu da se sa svoje strane i dalje priznaju članovima Crkve i da se s njome djelomice identificiraju. Stoga je danas opravdano tvrditi:

Teza 1: Najveći dio kršćanske mladeži nakon primanja sakramenta potvrde napušta svoje puno zajedništvo i privremeno se distancira od Crkve. Jedan dio te mladeži napušta Crkvu za stalno, završavajući u indiferentizmu, dok veći dio izlazi iz svoje kršćanske nezainteresirane anonimnosti ulazeći u ponovni kontakt s Crkvom prigodom crkvenog vjenčanja i time oživljava svoju crkvenost.

Uz ovu tezu nameće se nekoliko pitanja. Prije svega, ovdje je analitički uočljivo da se sa sakramentom potvrde, koji bi se htio valorizirati, a onda i interpretirati kao sakrament kršćaninove punoljetnosti, kod tolikih ne postize željena kršćanska punoljetnost. Umjesto da potvrda omogućuje prijelaz iz dječje u zrelu iako još uvijek u razvoju, poosobljenu vjeru, ona kao da pospješuje selektivnu polarizaciju kršćanske mladeži. I to polarizaciju nakon

⁹ Papa Ivan Pavao II, *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica*. Prijevod GK, izdano kao prilog u GK – br. 24/1979, t. 18.

¹⁰ Biskupi Jugoslavije, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri (1983)*, t. 28-30.

¹¹ Papa Ivan Pavao II, *Catechesi tradendae (1979)*, t. 18.

¹² Usp. *Catechesi tradendae*, t. 18 i *Evangelii nuntiandi*, t. 24.

¹³ Usp. Ivančić (1981), str. 11-12.

koje je broj polaznika vjeronauka za srednjoškolce i mladež iznad osamnaeste godine vrlo skroman, a u nekim zajednicama čak simboličan. Broj mladih kršćana, koji prakticiraju svoju crkvenost u euharistijskom slavlju svoje župne zajednice nešto je veći od broja polaznika vjeronauka, ali daleko zaostaje za brojem krizmanih. Na prvi pogled moglo bi se učiniti da korijen problema leži u prijelazu koji ne uspijeva nakon potvrde. Nije li taj prijelaz prerano očekivati upravo u dobi kada je mladi čovjek u najzavreljem zrenju vlastite osobnosti? Ne bi li onda pomicanje potvrde na kasnije, recimo na 18. godinu starosti kandidata za krizmu, analogno građanskoj punoljetnosti, bilo jedan od faktora koji bi zadržao mlade kršćane u Crkvi i ujedno im omogućio bolje urastanje u zajednicu i bolje formiranje poosobljene vjere? Ne ulazeći ovdje u analizu faktora starosne dobi krizmanika, smije se reći da to nije jedini i jedino odlučujući faktor zbog čega mladež nakon primljene potvrde, većinom je to u njihovoj 14. godini života, velikim dijelom „okreće leđa” Crkvi.

Nekoliko razloga uzrokuje da se župno zajedništvo napušta. Može se govoriti o utjecajima i propustima same vjeronaučne grupe, roditeljske zajednice, župne zajednice i na koncu o utjecaju, propustima i nemoći samog pastoralnog tima.¹⁴ Opravdanost ovakvog govora potvrđuje i dokument biskupa Jugoslavije, koji ističe da su „svi u kršćanskoj zajednici pozvani da odgajaju u vjeri”.¹⁵ To ujedno znači da su svi, doduše svatko na svoj način, odgovorni za eventualne neuspjehe u kršćanskom odgoju i katehizaciji, a ne samo pojedini subjekti kateheze. Sigurno je i to da u procesu napuštanja Crkve od strane kršćanske mladeži specifičnu, ponekad i odlučujuću ulogu igra marksističko-ateističko usmjerenje društvenih institucija počevši od dječjih vrtića, pa preko škole do sredstava informiranja. Budući da će o malo prije nabrojenim unutarcrkvenim faktorima biti riječi nešto kasnije u sljedećoj točki, sada će se nešto više pažnje posvetiti tom izvancrkvenom faktoru.

I prije nego se govori o načelima kateheze kod nas, treba početi od nekih zakonitosti i datosti naše povijesne društveno-političke real-

nosti.

Kao *prvo* svako se dijete na ovim našim prostorima socijalizira unutar socijalističke svijesti koja je ateističko-religiozna.^{15a} Što je ta svijest više pod patronatom države i državno-društvenih institucija, to je više ateistička. A što je bliža utjecaju religioznih institucija, to je više religiozna. Sva djeca religioznih roditelja nalaze se pod utjecajem obiju odgojnih institucija. Što se dijete više razvija u mladog čovjeka, to se ono više opire svemu institucionalnome, propisanome, posebno „zabranjenome” i sve više se priklanja grupama i grupacijama u kojima ne samo da pronalazi nego u kojima i ostvaruje svoj mladenački identitet u obliku najrazličitijih zajedništava. Sve to, nadalje, stoji u vezi s procesima sekularizacije, industrijalizacije i urbanizacije, koji su zatekli Crkvu nepripravnu, pa je ona u nekim svojim oblicima još duboko ukorijenjena u svijet agrikulturnog, tradicionalnog i nacionalnog, dakle, do jučer važećeg i funkcionirajućeg kanala za prenošenje vjere, a nije još posve urasla u urbanu tradiciju. A taj dojučerašnji kanal ne pokazuje se više funkcionalnim. Ako se pokazuje onda za dio roditelja, ali ne i za njihovu djecu.

Kao *drugo*, svaki mladi čovjek, pa tako i mladi kršćanin, traži svoje mjesto u ovom društvu i gleda koje su mu perspektive u tom istom društvu. I nerijetko se taj mladi kršćanin nađe pred alternativom: „ili marksističko-ateistički nazor na svijet i život s punim uključenjem u društvo ili kršćanski svjetonazor čiji prihvatao kao posljedicu nosi pomicanje na rub društvenih zbivanja.”¹⁶

¹⁴ Usp. Josip Baloban, *Zašto neki mladi kršćani napuštaju župsko zajedništvo poslije svete potvrde?* u: *Živjeti zajedno. Život i vijesti župnih zajednica Novog Zagreba—Jug 8/1984*, br. 29, str. 3-4. O evangelizaciji pokrizmanika vidi: Tomislav Ivančić, *Evangelizacija pokrizmanika*, u: *Kateheza VI(1984)*, br. 2, str. 19-26.

¹⁵ Biskupi Jugoslavije, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri* (1983), t. 16.

^{15a} O fenomenu mladenačkog ateizma u koji upadaju i toliki koji su prošli pretkrizmenu katehizaciju vidi posebno instruktivan članak: Špiro Marasović, *Fenomen mladenačkog ateizma u nas*, u: *Kateheza VI(1984)*, br. 2, str. 5-18.

S ovom problematikom jednako su suočeni i katehete koji ne uspijevaju uvijek zauzeti zajednički stav, te zauzimaju jedan od tri sljedeća stava: „ili nastoje utvrditi i valorizirati humane vrijednosti socijalističkog društva i onda konsekventno osposobiti mlade ljude na punu zauzetost i u Crkvi i u društvu, ili uopće ne vode brigu o toj vitalnoj problematiki pa uvode mlade ljude u neki društveni geto pa ih ostavljaju na rubu društvenih zbivanja i konačno prepuštaju da sami jedino alternativno izaberu pripadnost društvu odnosno Crkvi...”¹⁷

I naposljetku nije svejedno po kojim načelima kateheze nastupa kateheta u katehizaciji. Ispravna načela, premda su ponekad i neke vrste korektiva u odnosu na društveni svjetonazor bilo u smislu nadopune, bilo u obliku proširene interpretacije, ipak imaju za cilj odgoj cjelovitog čovjeka u svim njegovim dimenzijama i to jednog te istog čovjeka kako unutar Crkve tako i unutar društva.

Čini se da su za pojavu odilaženja mladih kršćana bilo u indiferentizam bilo u kršćansku nezainteresiranu anonimnost, pored već dosad spominjanih faktora, suodlučujuća neka načela kateheze koja su dosad bila premalo uočavana, a samim tim i premalo naglašavana i prakticirana u dosadašnjoj katehetskoj praksi. O tim će načelima biti riječi u idućoj točki. Za početak bi u ovoj našoj crkvenoj situaciji bilo poželjno, a čini se u ovom crkvenom trenutku i optimalno ostvarivo da si ta načela posvijeste najprije oni koji su kao pastoralni radnici neposredno uključeni u katehezu kao što su svećenici i sestre katehistice, a koji su zasad jedini barem donekle osposobljen i kontinuirani kanal prenošenja vjere na organski i sustavni način unutar župnih zajednica.

3. KATEHETSKA NAČELA

teza 2: Da bi mladome kršćaninu iskustveno bilo omogućeno postupno prihvaćanje kršćanske ortodoksije i postupno urastanje u kršćansku ortopraksu kako unutar Crkve tako i unutar cjelokupne društvene zajednice, kateheza bi trebala biti vođena načelom motivirajućih sadržaja,

načelom eklezijalnosti, načelom zajedništva, načelom suradnje i suodgovornosti i načelom harmoničnog urastanja u društvenu zajednicu.

Sva su ta načela međuovisna, ponajviše u smislu komplementarnosti, što znači da je jedno načelo samo za sebe nedostatno i parcijalno, a tek u suradnji s drugim pruža maksimalan uspjeh kateheze u sadašnjoj katehizaciji. Mladi kršćanin može primjerice biti zagrižan motivirajućim sadržajima, ali možda sve to ostaje samo na njegovoj individualnoj razini (individualna, posve privatna vjera). Njemu nedostaje eklezijalni vid. A kada nema ovoga, onda se ne može govoriti o zajedništvu. Dapače, ima slučajeva gdje je donekle razvijen eklezijalni vid, ali nedostaje načelo zajedništva, te načelo suradnje i suodgovornosti.¹⁸ Ponekad ima slučajeva da se kod pojedinih mladih ljudi razvije drugo, treće i četvrto načelo, ali ne uspije razvoj petog, dakle, harmonično urastanje u društvenu zajednicu. Tek kad se paralelno i komplementarno ostvaruje svih pet načela, može se govoriti o uspješnoj katehizaciji. I samo takva katehizacija ima svoju perspektivu budućnosti u ovoj Crkvi.

3.1 Načelo motivirajućih sadržaja

Danas je činjenica a slično je bilo i prije, da mladež našega vremena ide onamo gdje ih nešto ili netko motivira, gdje netko ili nešto zaokuplja njihovu pažnju. Ako ta mladež dolazi u Crkvu, ona je predisponirana na isti način, ako ne možda i zahtjevniji. Osim toga, ona do-

¹⁶ Emanuel Hoško, *Sadržaj kateheze mladih—pretpostavke i naslućivanja*, u: Katehetsko vijeće pri BKJ (izdavač). Vjera mladih i župska zajednica. Zbornik radova X. i XI. Katehetske ljetne škole. Varaždin, 1981; Pazin 1982; Zagreb, 1983, str. 71-79, ovdje 72.

¹⁷ Isto, str. 73.

¹⁸ Velik dio današnje kršćanske mladeži posjeduje barem minimalnu crkvenost, ali se ona najmanje očituje u obliku župnog zajedništva, u obliku suradnje unutar te iste župne zajednice. Još manje se ta crkvenost očituje u smislu apostolskog djelovanja u svijetu.

lazi sa svojim očekivanjima kao i traženjima osobnog identiteta. To je ujedno dobar uvjet da kateheta prihvati tu otvorenost, očekivanja i pitanja od strane mladeži i da pokuša na njih odgovarati motivirajućim sadržajima. A čovjeka je najlakše motivirati u onoj dimenziji u kojoj on već nešto posjeduje ontogenetski i egzistencijalno.

Dok su klasična teologija i kateheza polazile od objave i tradicije, dotle današnja kateheza polazi od čovjekove antropološke uvjetovanosti i egzistencijalne ugroženosti da bi zatim sve to teološki osmislila, odnosno teološkim i soteriološkim tumačenjima dala odgovore na pitanja koja dolaze iz prvih dvaju dijelova. U odabiranju motivirajućih sadržaja za mlade kao osnovnog polazišta kateheze mladeži, kateheta bi trebao uzeti antropološku stvarnost mladeži u cjelini.¹⁹

Tu bi došli do izražaja sljedeći sadržaji: čovjekova osobna egzistencija, smislenost života, ljudske vrednote i ljudski problemi, ljudska stvarnost kao religiozno indikativna u svim svojim dimenzijama, čovjekova nemoć pred trpljenjem, zlom i smrću, zahtjev i vrijednost istine, „red u svijetu, ljubav i ljepota kao tragovi iskustva i transcendencije.”²⁰

Nakon što su izrečeni ti antropološki sadržaji, paralelno ili susljedno njima idu teološki sadržaji koji motivaciju mladeži usmjeruju na osobu Isusa Krista iz Nazareta i to na osobu koja je nešto započela (kraljevstvo Božje), nekoga objavila (Boga Oca), koja je nešto htjela u povijesti (Crkvu) i zbog toga ostavila nekoga u zalog (Duha Svetog). Time ujedno kateheza postiže ono što od nje traže i očekuju i biskupi Jugoslavije u svojem najnovijem dokumentu, a to je da kateheza bude kristocentrična.²¹ No pored svoje kristocentričnosti kateheza je istodobno teocentrična i kršćanski antropocentrična.²² I nije svejedno koju će i kakvu kristologiju, koju ekleziologiju i konačno koju pneumatologiju – da li npr. pretkoncilsku – kateheta uzeti s namjerom da mlade motivira za osobu Isusa Krista i da ih dovede s njome u interpersonalni odnos.²³

Pri tome treba pokazati da se kršćanstvo prepoznaje po osobi i u osobi Isusa Krista, a

ne u nekoj (humanoj) ideji. Treba osvijetliti da Crkva nije samo i prvenstveno institucija, društvena organizacija, nego da je ona tvorevina Duha Božjega koja proizlazi od samog Krista, a manifestira se u zajedništvu ljudi, tj. Crkva je prije svega bratsko i sestrinsko zajedništvo onih koji su povjerovali Kristu. Pri tome kateheta može dopustiti mladeži da razmišlja da li je Isus Krist utopijski, pomalo nedostižan ideal ili je to čovjek za sva vremena, pa tako i za vremena u ovim našim specifičnim socijalističkim uvjetima.

Treba im, nadalje, pokazati odakle Kristu motivacija, a ujedno i snaga nepokolebljivog djelovanja čak onda kad njegovi najbliži za trenutak odustaju – dakle Isusov odnos prema Ocu, posebno njegova naslonjenost na Oca i njegova bezrezervna poslušnost Ocu što je pramodel svakog kršćaninova odnosa prema Bogu. I naposljetku kateheza treba pokazati kako u pojedinim povijesnim epohama dio Kristove Crkve nije uspio ostati posve vjeran Kristu. Paralelno s antropološkim i teološkim sadržajima idu i egzistencijalni sadržaji koji se poistovjećuju s kršćanskom ortopraksom. A nju će kateheta pokušati još više motivirati ostalim načelima kateheze.

3.2 Načelo eklezijalnosti

Ako u pastoralno–katehetskoj praksi i uspije načelo motivirajućih sadržaja, a ne dođe do oživotvorenja načela eklezijalnosti, onda se može govoriti o djelomice uspješnoj katehizaciji kao i evangelizaciji. Jer tada je došlo do formiranja kršćanina koji je to više-manje u svojoj privatnosti, a ne toliko na razini župne

19 Hoško (1983), str. 77.

20 Isto, str. 77-78.

21 Biskupi Jugoslavije, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri* (1983), t. 35.

22 Isto, t. 37.

23 Tako i dokument biskupa Jugoslavije *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri* govori da je konačni cilj kateheze „ne samo dovesti nekoga u kontakt nego i u zajedništvo, u najveću blizinu s Isusom Kristom.” Usp. *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri* (1983), t. 35.

zajednice, a još manje u sredini u kojoj živi, dakle na društvenoj razini. Naime, takav kršćanin ne prakticira, ili ne u dovoljnoj mjeri, crkvenost niti prema unutra, tj. u odnosu na članove crkvene zajednice niti prema van, tj. u odnosu na one koji su pozitivno otvoreni prema kršćanskim vrednotama.

Takva težnja postoji kod velikog dijela mladih koji su prošli sakrament potvrde. Čini se da grupe kandidata za potvrdu nerijetko ostaju grupe za sebe unutar čitave župne zajednice, gotovo privremene grupacije koje se po završetku potvrde raspadaju, paralelno s raspadanjem razrednih grupa iz 8. razreda osnovne škole. U većini slučajeva to je zbog toga što se s jedne strane ta grupa nije dovoljno osjetila nošena i prihvaćena od cjelokupne župne zajednice i što s druge strane sama grupa nije shvatila, a još manje pokušala ostvarivati svoju eklezijalnu svijest potpunog urastanja u župnu zajednicu.

Pored nedovoljnog postojanja eklezijalne svijesti u katehizaciji mladeži, eklezijalna svijest ne postoji ni u katehezi sakramenata. Ta pojava jest nedostatak od čega boluje čitava naša Crkva. Stoga se može reći ono što je Bono Šagi lucidno primijetio već 1971. godine tj. da je naša kateheza općenito lišena eklezijalne dimenzije,²⁴ što znači da se odvija previše u zatvorenom krugu trenutno zainteresiranih pojedinaca, a bez sudjelovanja cjelokupne kršćanske zajednice. Ako mladome kršćaninu nedostaje eklezijalna svijest već na razini župne zajednice, onda taj isti kršćanin nema te svijesti ni u životnoj sredini u kojoj radi i živi. Njegova pripadnost Crkvi počiva više na nekom neizdiferenciranom osjećaju pripadnosti Crkvi kao sociološkoj tvorevini, koju dokraja ne poznaje niti se s njom posve identificira, nego na svjesnom sudjelovanju u kojem se manifestira i konkretizira Kristova Crkva.

Načelo eklezijalnosti bit će teorijski bolje shvaćeno, a praktički iskustveno postupno ostvarivano ako se paralelno ostvaruju dva daljnja načela i to: načelo zajedništva te načelo suradnje i suodgovornosti.

3.3 Načelo zajedništva

Načelo zajedništva, paralelno s načelom suradnje i suodgovornosti, još uvijek je neiskorišten potencijal u našoj katehizaciji. Ostvarivanjem tih dvaju načela, djeluje se retrospektivno motivirajući i na prvo načelo sadržaja kao i na cjelokupnu eklezijalnost. Međuljudsko zajedništvo ne samo da je već kao pojam privlačno za mladog čovjeka nego je ono i mjesto gdje se mladi čovjek iskustveno potvrđuje kao osoba u obliku afirmacije, a ujedno iskušava svoju kreativnost. On tu više spoznaje svoju osobnost, sposobnosti i granice vlastite osobe. Nadalje, mladi čovjek smije tu praviti pogreške koje se prihvaćaju kao sastavni dio njegovog duhovnog sazrijevanja.

Polazeći od načela zajedništva, katehizacija mladeži trebala bi uvijek težiti za dvostrukim ciljem. Prvo, kateheze bi trebale omogućavati stvaranje zajedništva unutar pojedine vjeronaučne grupe. U takvoj grupi vjeroučenik bi trebao imati osjećaj prihvaćenosti u svojoj svojoj subjektivnosti i eventualnoj buntovnosti, biti poštivan u svojoj svojoj različitosti i biti sigurno vođen usprkos svojoj mogućoj kolebljivosti i minimalnoj crkvenosti. Budući da je zajedništvo takve vrste privremenog karaktera, ono je ujedno otvoreno prema cjelokupnom župnom zajedništvu. Kao drugi cilj kateheze bilo bi postupno uvođenje mladih kršćana u cjelokupno župno zajedništvo. To se pak manifestira ne samo na euharistijskom slavlju čitave župne zajednice nego i u svim ostalim dimenzijama zajedništva koja se prakticiraju u pojedinim kršćanskim zajednicama.

Ako u jednoj župnoj zajednici dolazi do velikog osipanja kršćanske mladeži poslije 15. godine njihova života, onda je osnovano pretpostaviti da je u toj zajednici postojalo neko labilno ili čak svojevrsno „umjetno“ zajedništvo u koje mladi kršćani nisu htjeli zakoračiti. Ako je to zajedništvo reducirano samo na liturgijski skup, tj. samo na slavljenje euharistije, onda nisu dokraja iskorišteni drugi oblici zajedništva u kojima bi se našle sve generacije i to počevši od djece, preko mladeži i odraslih osoba pa sve do staraca.

²⁴ Šagi (1982), str. 194.

Napuštanje župnog zajedništva sili katehetu na analitičko-kritičku prosudbu situacije u svojoj župnoj zajednici. Tako će kateheta moći pronaći uzroke koji pospješuju negativan razvoj u njegovoj zajednici. Utvrdivši uzroke takve pojave, pokušat će u svojim katehezama odgajati suodgovorne nosioce župnog zajedništva počevši od vjeronaučnih grupa odnosno njihovih članova, preko roditeljske i župne zajednice pa do pastoralnog tima od kojeg se očekuje najviši stupanj svijesti o potrebi tog zajedništva. Time se načelo zajedništva proširuje na sve krštene, a istodobno se razvija posebni vid načela eklezijalnosti.

3.4 Načelo suradnje i suodgovornosti

Budući da su neki oblici pastoralnog rada, kao npr. „zadovoljavanje vjerničkih potreba“, „patrijarhalni sustav“ i oblik „jedan čovjek“, prevladani, danas se preporuča suradnički pastoral kao idealan oblik pastora. Suradnički pastoral karakteriziraju dva bitna elementa: suodgovornost i suradnja.²⁵ U pastoralno-katehetskom djelovanju naše Crkve katehete i katehistice prvi su pozvani da posebno u kršćanskoj mladeži bude svijest suodgovornosti i suradnje. Premda je moguće da se netko osjeća lijepo i ugodno u nekom zajedništvu ili u vjeronaučnoj grupi a da ne želi na samom početku, ponekad i duže vrijeme, preuzeti neku vrstu zadaće unutar tog samog zajedništva, ipak je potrebno u katehizaciji postupno ostvarivati načelo suradnje i suodgovornosti.

Mladi kršćani prakticiraju to načelo već u svojoj obitelji, školi, u slobodnim aktivnostima, a posebno u svojim grupama vršnjaka. Bude li im to omogućeno i unutar župnog zajedništva, doći će do intenzivnijeg vezivanja mladih kršćana za njihovu župnu zajednicu. Pri tom se očekuje određena fleksibilnost ponajprije samog katehete koji će globalno od svih svojih vjeroučenika očekivati suradnju i suodgovornost, ali ne uvijek jednake intenzivnosti. Ta intenzivnost ovisi o najrazličitijim faktorima – počevši od osobne psihološke stabilnosti nekog pojedinca unutar neke grupe pa do raz-

vijenog stupnja njegove pripadnosti župnoj zajednici. Bilo bi pogrešno ako bi se kod pojedinaca forsiralo to načelo na župnoj razini prije negoli bi ono bilo ostvareno na razini vjeronaučne zajednice.

Češće se događa da se u župnoj zajednici ne iskoriste svi mogući potencijali mladih snaga ako postoji grupa „dobrovoljaca“ koja se nametne čitavoj grupi, a i samom pastoralnome timu. Takva je grupa svrsishodna jedino dok ostali mladi oklijevaju ponijeti svoj dio odgovornosti i suradnje, u protivnom se ona ne smije ni na koji način institucionalizirati, već treba ostati otvorena prema svim članovima vjeronaučnog zajedništva. Za razliku od starijih kršćana, sadašnja je kršćanska mladež u prednosti jer joj se svijest o suradnji i suodgovornosti razvija već u ranijoj dobi, paralelno s iskustvom tog načela u praksi, što nije bio slučaj kod starijih generacija kršćana.

3.5 Načelo harmoničnog urastanja u društvenu zajednicu

Srž problematike koja se želi obuhvatiti ovim načelom dodirnutu je već u točki 2, u ko-

²⁵ Cijeli Božji narod u svim svojim slojevima i funkcijama nosilac je Božjeg poslanja u svijetu. Cijela zajednica krštenika ima pred sobom jedan te isti cilj: oslobođenje i spasenje čovjeka. Iz tog cilja i zajedničkog poslanja proizlazi suodgovornost i suradnja. Za razliku od odgovornosti, koja može biti za nešto ili za nekoga: za djecu, domovinu, okolinu, župnu zajednicu; pred nekim: pred Bogom, vlastima, čovječanstvom, svojom savješću, te kolektivne odgovornosti grupe, naroda itd. postoji i suodgovornost. Po T. Šagi-Buniću suodgovornost naglašava osobnu odgovornost svakog pojedinca, i to zajedno s drugima za zajedničku stvar. O odgovornosti i suodgovornosti vidi: T. Šagi-Bunić, *Vrijeme suodgovornosti*, Zagreb, 1981, knjiga prva, str. IX i dalje. Vrijeme iza II. vatikanskog sabora jest osobito vrijeme suodgovornosti svih Kristovih vjernika za današnje kršćanstvo, Usp. Šagi-Bunić (1981), str. XIX.

Po kard. Suenensu odgovornost se u Crkvi može ostvarivati ako se da udio odgovornosti vjernicima, redovnicima itd. i to polazeći od vrha prema dolje, a to znači suodgovornost svih kršćana unutar naroda Božjega.

¹ sama je suradnja eklezijalno fundirana, jer

joj su spomenuti neki stavovi katehete u odnosu na položaj mladog kršćanina u ovom socijalističkom društvu. Nijedno od dosad nabrojanih načela neće postići potpun cilj kateheze ako se zanemari kontinuirano primjenjivanje i ovog načela. Naime, mladi će čovjek biti opet u opasnosti da prihvati jedan od dvaju ekstremnih rješenja: prvo je odilaženje u društveni geto i ostajanje u župnoj zajednici. Drugo je optimalna angažiranost u društvu, naročito u njegovim državno-političkim segmentima – počevši od vodećih uloga unutar društvenih organizacija pa do političkih foruma – i napuštanje župe zajednice.

Kateheta ne bi trebao ovdje zauzeti ni neutralan ni neodlučan stav prema problematiki urastanja mladih kršćana u društvenu zajednicu. Već bi, dapače, trebao zajedno s mladima, nakon što se pođe od pretpostavke da i u ovom društvu postoje humane vrijednosti s kojima se može identificirati svaki kršćanin, teorijski tražiti realne domete angažiranja mladog kršćanina u ovom društvu. Time kateheta pomaže mladom čovjeku koji vjeruje, a ujedno ga osposobljava za harmonično urastanje u društvenu zajednicu, i to ne na način nikodemskih kršćana, već kršćana koji svoju eklezijalnost žive kao u župnoj zajednici tako i u svijetu.²⁶

Crkva je prisutna u ovom društvu na dva načina: prvo, po crkvenim službenicima, duhovnim osobama i crkvenim institucijama, a na drugi je način prisutna toliko koliko je prisutna po kršćanima. Po harmoničnom urastanju mladih kršćana u društvenu zajednicu i sama Crkva urasta u tu istu zajednicu. Bez obzira na dosadašnje eventualne neuspjehe u pojedinim slučajevima ovo načelo iziskuje promjenu svijesti ponajprije mnogih kateheta.

4. ŠTO BI PRVENSTVENO TREBALO UČINITI U KATEHIZACIJI MLADEŽI KOD NAS?

Iz točke 2. vidljivo je da katehizacija mladeži kod nas ne postiže ni približno optimalne rezultate. Pored urastanja u župno zajedništvo što je primaran rezultat katehizacije pojavljuje

se i sekundarni i to u obliku „privremene distance” od Crkve ili pak u obliku indiferentizma kršćanske mladeži koja je prošla katehezu. Na temelju točke 3. uočljivo je da je katehizacija unutar evangelizacije kao višedimenzionalnog procesa opet vrlo složen proces koji se, jednako kao i evangelizacija, susljedno i ujedno paralelno ostvaruje po određenim načelima.

Ukoliko se ta načela optimalno ostvaruju formiraju cjelovitog kršćanina ne samo unutar crkvene institucije, najčešće manifestirane u župnom zajedništvu, nego i unutar cjelokupne društvene stvarnosti. Obje točke (2. i 3.) polaze od *nove svijesti katehizacije* i to svijesti koja se oblikuje na osnovi novijih papinskih dokumenata o evangelizaciji i katehizaciji, te na osnovi realnog uvida u stvarno crkveno stanje mladih kršćana kod nas, odnosno na osnovi djelomičnog „neuspjeha” dosadašnje katehizacije. Ta nova svijest nosi u sebi zapravo i perspektive katehizacije mladeži kod nas. Ili drukčije rečeno, ovisno o stupnju te svijesti, još više, ovisno o realizaciji te svijesti u katehetskoj praksi, bit će ostvarivane i perspektive same katehizacije

Crkva kao cjelina osjeća neuspjeh svojeg evangelizacijskog i katehetskog djelovanja. Ali unutar Crkve postoje određeni nosioci katehizacije koji bi trebali širiti tu novu svijest katehi-

kršćansku zajednicu pored predvodnika zajednice izgrađuju i ostali članovi zajednice koji sudjeluju svojim različitim darovima i službama u izgradnji te zajednice. Predstojnik – a to se u analognom smislu može reći i za katehetu, pogotovo ako su predstojnik i kateheta u istoj osobi – znači otkrivati karizme u jednoj zajednici, dakle „tražiti suradnike, njima posvješćivati njihovu nadarenost i njihov poziv, njih stalno izgrađivati, ohrabriti ih za zahvat, savjetovati, pratiti i koordinirati njihovu djelatnost i uvijek ih ponovno motivirati iz vjere.” Usp. Wilhelm Zauner, *Die menschliche und spirituelle Entfaltung der Mitarbeiter*, u: Josef Wiener – Helmut Erharter (izd.), *Pfarrseelsorge von der Gemeinde mitverantwortet*. Österreichische Pastoraltagung 28.–30. Dezember 1976, Wien–Freiburg–Basel, 1977, s. 64-76, ovdje 68-69.

²⁶ Svako dijete koje se rodilo unutar ovog društva postalo je po svojem rođenju prije članom tog društva, zapravo članom svojega naroda, negoli pripadnikom Katoličke Crkve, pa ono ima prirodno pravo pune afirmacije unutar naroda i društva u kojem je došlo na svijet.

zacije. Prvi nosilac i širitelj te svijesti svakako je kateheta, ali pod pretpostavkom da je u katehizaciju došao s tom sviješću. No to zasad, čini se, u većini primjera još nije slučaj. To pak znači da bi već u formaciji kateheta i katehistica teološka i katehetska učilišta trebala posredovati tu novu svijest i na temelju nje onda graditi metodiku, postavljati katehetske ciljeve i sadržaje. Kateheta kao nosilac te svijesti dolazi u župnu zajednicu i pokušava tu svijest, koja se manifestira po određenim postavljenim ciljevima, po određenim sadržajima i po određenoj metodi, prenositi na čitavu župnu zajednicu i na pojedine nosioce kateheze unutar župne zajednice. A ti nosioci odnosno subjekti kateheze u župi pored katehete jesu župna zajednica i obitelj.²⁷

Proširivanje te nove svijesti katehizacije na sve članove Božjeg naroda uz jasnu metodicu, jasne ciljeve i sadržaje kateheze omogućit će više negoli prije i nove perspektive katehizacije mladeži kod nas, koja će se tad više ošjećati i pomagati kršćanima u župnoj zajednici u kojoj će i ostajati i koja će kao kršćanska mladež urastati u cjelokupno socijalističko

društvo. Čini se da je, barem teorijski i to na najvišoj crkvenoj razini, Katolička Crkva u Jugoslaviji po biskupskom dokumentu „Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri” zakoračila u novu etapu evangelizacijskog i katehetskog djelovanja i života.²⁸ Sukladno toj novoj svijesti katehizacije, trebalo bi izraditi i nov katehetski direktorij, zatim vlastite katehetske planove i programe koji će uzeti u obzir specifično kulturni ambijent u kojem egzistira Katolička Crkva u Jugoslaviji.

²⁷ Više o subjektima kateheze vidi: Pero Aračić, *Subjekti kateheze u župi: zajednica, obitelj, kateheta*, u: Katehetsko vijeće pri BKJ (izdavač). *Vjera mladih i župska zajednica* (1983), str. 257-271.

²⁸ Komentar na „Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri” vidi: Josip Baričević, *Odgoj u vjeri. Razmišljanja povodom objavljivanja biskupskog dokumenta „Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri”*, u: *Kana* 4/1984, str. 17-20, i *Kana* 5/1984,